

Vzácná kapradina v Panském lese u Polné

Výčet druhů zvláště chráněné květeny rostoucích v okolí Polné je v současnosti velice skromný. Díky prahornímu původu geologického podloží zdejší krajiny, absenci významných vápencových lokalit, rozlehlejších pastvin, mokřadů, nenarušených říčních niv a díky poměrně intenzivní, dlouhodobé exploataci zemědělské a lesní půdy doprovázené likvidací mezí, remízků, melioracemi a v neposlední řadě používáním umělých hnojiv, zúžil se výskyt významných rostlin z kategorií „zvláště chráněný druh“ na velmi malý počet. Jedná se pouze o lokalitu *vemeníku dvoulistého /Platanthera bifolia/* z čeledi vstavačovitých v lesní stráni nad rybníkem Březina a výskyt *dřípatky horské /Soldanella montana/* z čeledi prvosenkovitých v porostech Špitálského lesa za Janovicemi.

O to více potěší zjištění, že na hadcovém hřebeni v Panském lese u rybníka Kukle najdeme *sleziník hadcový /Asplenium cuneifolium/* z čeledi sleziníkovitých, který je zařazen prováděcí vyhláškou č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění do kategorie **silně ohrožených druhů**. V okolí Polné však není dnes, dle zákona o ochraně přírody, registrováno zvláště chráněné území rostlin.

Aby byl výčet přírodních zajímavostí úplný, uvádíme ještě vyhlášenou Evropsky významnou lokalitu toku Šlapanky a Zlatého potoka ve vztahu k výskytu zvláště chráněného živočicha v kategorii ohrožený druh *vydry říční /Lutra lutra/*, v současnosti odhadovaném počtu až deseti kusů.

Sleziník hadcový je vytrvalá kapradina svěže zelené barvy, rostoucí v trsech nejvíce ve štěrbinách hadcových kamenů. Lodyhy, které nepřezimují, dosahují obvykle délky do 30 cm. Rostlina je výhradně vázána na hadcové horninové podloží, které má kyselý charakter s vysokým obsahem hořčíku a naopak s minimem vápníku, dusíku a fosforu. Je spíše světlomilná. Její výskyt je nejvíce ohrožen postupným šířením lesa, kterým jsou obyčejně lesy borové. Kapradina je rozšířena roztroušeně ve

střední i jižní Evropě. V Čechách ji najdeme ve větším počtu na Pelhřimovsku, Chotěbořsku, v Železných Horách u Golčova Jeníkova, ale i na Šumavě a ve Slavkovském lese. Na Moravě pak na středním toku řeky Jihlavy ve známé NPR Moheleňská hadcová step, v okolí Tišnova a Pernštejna.

Hornina *hadec* či také *serpentin* je řazena mezi metamorfované vyvřeliny, kterou tvoří převážně serpentín, olivín a pyroxen. Je obvykle šedozelené či nahnědlé barvy, jemné povrchové struktury. Zvětváváním hadců se do půdy uvolňuje uhličitán hořečnatý, ovlivňující pak skladbu hadcové flóry. Vyskytuje se v podobě žil nebo mohutných loží.

A to je právě případ našich polenských hadců probíhajících v mohutném tělese 3 km severozápadně od Polné v nadmořské výšce 470 až 500 m, v délce 1600 m a šířce 300 m, zakončeném hadcovou skálou o výšce asi 5 m nad rybníkem Kukle na pozemku parc. č. 479/1 v k. ú. Horní Věžnice. Lokalita je známa pod názvem „Panský les“; její větší část je porostlá smrkovým, menší pak borovým lesem. Malou část území tvoří mýtina s nově vysázenými borovicemi. Území je prostoupeno většími i menšími hadcovými skalními výchozy.

Na výskyt sleziníku hadcového u Polné upozornil zdejší veřejnost již v roce 1938 ve sborníku *Polensko* Ing. Václav Kosík. Nacházel sleziník jen řídce, hlavně pak při jižním a jihovýchodním

okraji hadcového hřebene na skalních rozpadech v místech mladého lesa a bezlesí. Ve vzrostlém lese jej nenašel. Rozhořčeně popisuje skutečnost, že v roce 1931 byla hadcová skála s bohatými porosty kapradiny vylámána za účelem potřeby kamene na opravy hráze a splavu rybníka Kukle, které byly v roce 1925 poškozeny přívalovými dešti. Je zvláště politováníhodnou skutečností, že od roku 1923 byl v jednání státních orgánů návrh na vyhlášení ochrany této lokality, žel, vlastní Výnos ministerstva školství a národní osvěty o ochraně této přírodní památky spatřil světlo světa až 31. prosince 1933, kdy nejcennější část území s výskytem sleziníku byla již těžbou zničena. I díky těmto okolnostem pak poválečná legislativa ochrany přírody tuto lokalitu nijak zvlášť nezvýraznila.

V roce 1961, z popudu ředitelky polenské školy Květy Rérychové, podnikl aktiv pro kulturní a přírodní památky při MNV v Polné výjezdní zasedání ke zjištění stavu hadcové lokality sleziníku. Byl potvrzen větší výskyt sleziníku v místě otevřeného

Sleziník hadcový v polenské lokalitě

lomu a v nevelkém množství v menších trsech též v travnatém porostu s prořídlymi borovicemi při západním okraji lokality.

Podrobnější zprávu o revizi lokality sleziníku nalezneme v příspěvku z roku 1976 od janovického rodáka Jaromíra Dienera. Diener zmiňuje, že již v roce 1923 byl upozorněn renomovaným botanikem PhDr. Josefem Ambrožem na existenci této lokality. V podrobných zjištěních své pozdější revize lokality uvádí výskyt sleziníku hadcového na celkem 19 místech. Nejhoj-

nější výskyt zaznamenává při západním okraji hadcového hřebene poblíž bývalého lomu na skupinách balvanů, ale i na rozhraní pasek a vzrostlého lesa. Vitalitu porostů označuje, vzhledem k přežívání do budoucnosti, za uspokojivou.

V létě roku 2012, pod vedením pana Františka Vacka, byla lokalita navštívena členy Klubu Za historickou Polnou. Byli jsme přivedeni ke skalní proláclině, na jejíchž svazích jsme, ke své velké radosti, spatřili několik hustých, vitálních, zelených trsů sleziníku. Díky pravidelnému odstraňování přerůstajících travních porostů, které po léta provádějí skauti, i sám F. Vacek, se sleziníku v tomto místě dobře daří. Při další pochůzce však přišlo zklamání. Asi po 50 m jsme objevili pouhý jeden drobný trs kapradiny, potom už nic. Následným dotazem na botanickém oddělení Agentury ochrany přírody a krajiny v Havlíčkově Brodě byl potvrzen nálezhitost tří lokalit s výskytem sleziníku hadcového. Příčiny neutěšeného stavu lze spatřovat ve dvou hlavních faktorech – v postupném šíření vzrostlého lesa, v jehož stínu se kapradině nedaří, a v neposlední řadě rozvrácením lokality hadcové skály s kdysi nejhojnějším výskytem, která byla dozajista zásobárnou výtrusů kapradiny pro další existenci do budoucna. V podstatě lze konstatovat, že lokalita sleziníku pozvolna zaniká. Mírný optimismus spatřujeme v tom, že postupným proředěním vzrostlého lesa či eventuální mýtní těžbou dojde k opětovnému prosvětlení míst s možností uchycení výtrusů sleziníku, a tak vzniku nových stanovišť této vzácné kapradiny.

Použitá literatura:

- Kosík, V.: *Rezervoace hadcové flóry na Polensku*, Polensko, 1938, č. 5, s. 90–93
- Rérychová, K.: *Dnešní stav rezervace sleziníku hadcového /Asplenium cuneifolium/ u Polné*. Vlastivědný sborník Vysočiny /oddíl věd přírodních/, 1961, sv. V., s. 215–216
- Diener, J.: *Současný stav lokality sleziníku hadcového /Asplenium cun. Viv./ u Polné*. Zprávy čs. botanické společnosti Praha, 1976, č. 11, s. 32–35

Z minulosti našich lékáren

Na česko-moravském pomezí vyrůstalo a díky rozvinutému soukenictví a obchodu i bohatlo výstavně město Polná. Na počátku druhé poloviny minulého století zaujímalo podle velikosti mezi městy na Českomoravské vrchovině třetí místo (6600 obyvatel). Pak však nezachytilo všechny klady průmyslové revoluce, vyhnula se mu železnice, a to předznamenalo jeho útlum. Ve městě stál gotický hrad. Byl zbarokizován a od roku 1924 zčásti upraven na městské muzeum.

První zpráva o lékárně v Polné je z roku 1702. Tehdy bylo do matriky zapsáno narození dcery místního lékárníka **Andrese Olivy**. Z toho lze usuzovat, že lékárna byla v Polné patrně již koncem 17. století. Oliva byl v roce 1724 členem polenského „literátského bratrstva“. Když podával fyzik zprávu o zdravotnictví v jihlavském kraji, uvedl, že v Polné je „světská lékárna“, která tu byla již dříve. Další zpráva o Olivovi je ještě z roku 1724.

V letech 1764 a 1765 lékárnu vlastnil lékárník **Antonín Göttersich**, ale zakrátko pak byla uzavřena. Roku 1775 ji převzal lékárník **Jan Matthias Sies**, rodák z Kutné Hory, a nesla štít „U černého orla“. Roku 1787 (2. prosince) si Sies na tehdejší krajské úřadě v Čáslavi, kam Polná patřila, stěžoval na neoprávněné vydávání léků (bylo jich 13) a jejich příprav místním chirurgem. Stěžoval si též na místního obchodníka, který prodával např. *Pulvis antispasmodicus*, *Theriak*, *Spiritus Melissa Carmelit*. Krajský úřad stížnost na místě přešetřil, postoupil ji guberniu k vyřízení, o výsledku se však již nedovíme. Po Siesově smrti vedl lékárnu provizor **Antonín Herman**. Janův syn **Josef Sies** (1782–1830) skládal v roce 1801 tírnskou zkoušku a lékárnu převzal roku 1810. V témže roce ji dal za pomoci místních odborníků zcela restaurovat. V této podobě se pak stala nynější polenskou muzejní lékárnou. Po Josefu Siesovi lékárnu převzal roku 1833 jeho mladší bratr **Vojtěch**, který promoval v Praze v roce 1809. V čáslavském lékárnickém gremiu byl přijat (inkorporován) v roce 1834. V letech 1830–1833 vedl lékárnu **Antonín Gernert** (magisterium 1827). Též v příštích letech byla vedena až do roku 1884 provizory. Vystřídali se tu **František Radda**, **Karel Vyhan** (od roku 1854), **František Machalický** (od roku 1861) a **Vojtěch Sedlák** (od roku 1879).

PhMr. Vojtěch Sedlák (nar. 1854, magisterium 1878 v Praze) koupil jako provizor lékárnu roku 1884. Od téhož roku byl členem Matice české, od roku 1885 Českého podpůrného spolku lékárnického a přispěl na české vydání rakouského lékopisu, edd. VIII. Byl činný v místních společenských a kulturních akcích a zabýval se také historií polenské lékárny. V době od 1. května 1887 do 1. dubna 1888 zaměstnával jako asistenta

Stanislava Martince, který se zapsal do dějin českého farmaceutického časopisectví a byl činný v Odborové organizaci zaměstnaných lékárníků.

PhMr. Stanislav Martinec (1867–1907) pracoval na magisteriu v roce 1896 v Josefově, kde začal o rok později vydávat časopis *Farmaceutická revue*. Ten později splynul s *Lékařnickými listy*, kde byl Martinec spoluredaktorem. Roku 1901 z redakce vystoupil a stal se spolumajitelem drogerie v Benešově u Prahy (1902). Od roku 1904 pracoval ve Svazu českých lékárníků kondicionujících.

Po Martinově odchodu pracoval v polenské lékárně do roku 1912 PhMr. Sedlák sám. Spolupracoval s ním jeho syn **Vratislav**, po tirocínální zkoušce roku 1911 jako „sustentant a dispensant“. Po vypuknutí 1. světové války byl odveden a roku 1916 zemřel jako zajatec na sardinském ostrově Asinara. V letech 1913 až 1918 byla lékárna pronajata PhMr. **Josef Urbanovi**, pak ji krátce vedl sám Sedlák a od roku 1919 ji opět pronajal PhMr. **Metoději Staňkovi** (1876–1938), který zemřel jako lékárník ve Všetatech. Posledním nájemcem byl od 1. ledna 1921 PhMr. **Václav Matina**.

Roku 1922 Sedlákovu lékárnu koupila **Jarmila Prokopová** z Bzence. Její syn PhMr. **Zdeněk Prokop** byl v Polné lékárníkem až do roku 1978. Účastnil se též veřejného a kulturního života ve městě a v letech 1938–1941 se podílel na vydávání místního sborníku *Polensko*. Byl velmi činný v historickém kroužku muzea, kde úzce spolupracoval s ředitelem muzea Bohuslavem Hladíkem, s nímž spolupůsobil též při přípravě lékárnické expozice v muzeu, kam byla stará polenská lékárna přenesena v roce 1965.

Po nuceném převedení lékáren do n.p. Medika roku 1950 stal se Zdeněk Prokop provizorem lékárny (byla umístěna stále na Husově náměstí v domě čp. 29) a zůstal jím i v dalších letech.

Podle Přehledu lékáren z roku 1996 byla v Polné jediná lékárna, na Husově náměstí čp. 29, a lékárníkem zde byl **Mgr. Karel Hladík**.

Muzejní lékárna. Mobiliář lékárny „U černého orla“ pochází z roku 1782. Roku 1810 byl restaurován a doplněn. Muzejní expozice obsahuje nábytek officíny, materiálu a laboratoř. Polenská muzejní lékárna představuje ojedinělý, stylově jednoduchý komplet běžné měšťanské lékárny venkovského města své doby.

Prameny a literatura:

Státní ústřední archiv, fond České gubernium

Rüdiger, H., Sedlecký: *Statistický přehled českých lékáren 1896*, rukopis

Hladík, B.: *Lékárna „U černého orla“ v Polné*, Polná 1966

Hladík, J.: *Jihočeský sborník k dějinám farmacie*, České Budějovice, 1980

(převzato z *Časopisu českých lékárníků*, č. 1/2000)

Únor roku 1948 ve Zhoři u Jihlavy – střípky z historie

Rok 1948 patří v dějinách našeho státu k výročím tragickým. Dopad komunistického puče byl zdrcující pro celou naši republiku. Na úřadech, v továrnách, v každém spolku byly ustaveny tzv. akční výbory, které rozhodovaly o osudech jednotlivců. Režimu nespolehliví lidé byli odstraňováni ze svých funkcí, ti, kteří se nebáli vystoupit proti „novým“ pořádkům, byli zavíráni do vězení, mučeni a mnozí popravováni. Účelem komunistických vládců bylo vymýtit tradice připomínající svět před Vítězným únorem. Znárodnování, zabavování majetků – domů a zemědělské půdy – ve velkém trvalo několik let. Předvolební sliby Klementa Gottwalda, jeho ujišťování, že vlastnictví půdy je nedotknutelné, se ukázaly být tím největším podvodem na venkovském lidu. Kolektivizace zemědělství nepřinesla rolníkům nic pozitivního (ve Zhoři to bylo zejména dne 5. srpna 1951 veřejné soudní přelíčení se zemědělci, kteří odmítli tzv. Hospodářskotechnickou úpravu půdy).

Právní řád byl pozměňován tak, aby vyhovoval komunistické nadvládě, a aby podle nových zákonů a vyhlášek mohl režim uplatňovat často krvavé perzekuce. Na školách byli zlikvidováni politicky „nespolehliví“ učitelé a profesori, z vysokých škol byly vyloučeny tisíce studentů. Náboženství jako „opium lidstva“ mělo být vymýceno spolu s tisíciletou tradicí a morálkou. Za svůj hlavní cíl si komunisté vytýčili zbavit církve vlivu na věci veřejné. Byl vydán zákaz činnosti katolickým spolkům, zastaveno vydávání nábožensky orientovaných tiskovin; s cílem zastrasování a omezení vlivu byly zinscenovány politické procesy s kněžími a řádovými sestrami. Samotný únor 1948 byl jen vyvrcholením poválečného vývoje. Komunisté využili konce války a následujících událostí k cílevědomě vedené ideové manipulaci mas; podstatná část voličů podlehla slibům a při volbách v roce 1946 jim dala svůj hlas (záhy došla většina z nich k poznání, jak se při volbě zmýlila). Představitelé nekomunistických stran nedokázali v průběhu tří let eliminovat ve svých politických stranách prokomunistické skupiny, které vystoupily v Únoru jako

akční výbory Národní fronty. „Únor“ tedy nebyl jen dílem komunistů – straníků, ale měl i podporu kolaborantů.

Politická situace ve Zhoři. Po volbách v roce 1938 byli do obecního zastupitelstva zvoleni zástupci dvou politických stran – Čs. strany lidové (7 členů) a Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (5 členů). V období protektorátu se volby nekonaly, funkci starosty vykonával Petr Koumar.

Výsledky voleb do Národního shromáždění dne 26. května 1946 odpovídaly ve Zhoři v podstatě stavu před II. světovou válkou – zvítězila Čs. strana lidová počtem 100 hlasů, druhou nejsilnější stranou byli národní socialisté (63 hlasů), dále komunisté (40 hlasů) a sociální demokraté (7 hlasů). Předsedou MNV Zhoř se stal Rudolf Dohnal za lidovou stranu. Poslední schůze řádně zvoleného zastupitelstva se ve Zhoři konala 26. února 1948; byl zde projednán přípis Krajského výboru NF o ustavení místních akčních výborů.

Mezitím – dne 25. února 1948 – převzali iniciativu v obci komunisté a jejich příznivci. Narychlo svolali na večer do místní hospody schůzi občanů bez předchozího oznámení předsedovi MNV Dohnalovi. Ze zápisu schůze vyplývá, že zde byl za podpory občanů založen Akční výbor obrozené Národní fronty. Předsedou sedmičlenného akčního výboru byl zvolen Václav Matějčíček (nar. 1917), od roku 1945 člen KSČ (za jeho působení byl posléze celý dosavadní MNV vyměněn a do obecní správy dosazeni členové KSČ).

Dne 26. února se komunisté odebrali do bytu předsedy MNV Rudolfa Dohnala, kde byli rovněž přítomní další členové MNV předtím demokraticky a řádně zvolení ve volbách do obecního zastupitelstva. Došlo k vzájemnému dohadování, až nakonec stávající členové zastupitelstva prosadili, že budou působit v MNV Zhoř nadále – sice v rámci Národní fronty, avšak v duchu lidově-demokratické ústavy ČSR. Přes tuto dohodu politický nátlak ze strany akčního výboru na zástupce lidové strany a strany národních socialistů pokračoval. Někteří z nich byli prohlášeni za „domácí reakcionáře“ a vybídnuti k rezignaci.

Akční výbor NF ve Zhoři, složený výhradně z komunistů, využívá v následujících dnech příznivé politické situace a ve snaze převzít v obci co nejdříve moc rozesílá několik ultimativních a udavačských dopisů. Dne 26. února „nabízí“ spolupráci dosavadnímu MNV, avšak v přípisu, podepsaném Václavem Matějčíčkem, mj. vyžaduje:

Slavnostní prohlášení všech členů MNV, že souhlasí bezpodmínečně s novou vládou K. Gottwalda, a že se budou dle toho řídit.

Výměnu obecního tajemníka a jeho odvolání ze všech funkcí (jednalo se o Petra Koumara).

Vysvětlení, proč MNV odmítl uspořádat v době vládní krize veřejnou schůzi, aby lidu vysvětlil stav věcí a proč sabotoval veřejnou schůzi svolanou NF pracujícího lidu...

Dne 27. února zaslal Místní akční výbor obrozené NF ve Zhoří (jak zněl celý název) Okresnímu národnímu výboru v Jihlavě zprávu o odvolání členů MNV, zvolených za stranu lidovou a národně sociální, kde je mj. sděleno: *„Tito členové nevzali na vědomí požadavky řádně zvoleného akčního výboru, které byly v duchu přání pracujícího lidu a jejich setrvání v MNV nedává záruku, že vývoj věcí by se děl v duchu nové vlády Klementa Gottwalda.“* Za akční výbor podepsán Adolf Indra, předseda MO KSČ ve Zhoří.

A po zaslání žádosti Akčního výboru NF ve Zhoří na Okresní národní výbor v Jihlavě přijímá MNV Zhoř v následujících dnech od ONV písemný příkaz *„...k odvolání všech členů MNV ve Zhoří za stranu národní sociální a čs. stranu lidovou dle návrhu místního akčního výboru.“*

V neděli 29. února ráno navštívil místního faráře P. Viktora Mastného na faře strážmistr SNB Prodělal a zdvořile mu tlumočil „požadavek“ akčního výboru, že ani v kostele při kázání, ani před dětmi ve škole nesmí kritizovat nově vzniklé politické poměry ve státě. Obdobné sdělení rozeslal Okresní akční výbor v Jihlavě pod č.j. 40/48 všem farním úřadům: *„Okresní AV v Jihlavě na své schůzi konané dne 1. března 1948 se jednomyslně usnesl důtklivě upozornit, aby nebylo z kazatelen a při vyučování náboženství ve školách mluveno nebo agitováno ve prospěch kterékoliv politické strany, nebo proti stávajícímu pořádku a politickým poměrům v ČSR, poněvadž opak by mohl vzbuditi zneklidnění a vyvolati žádosti po použití zákona.“*

Na základě ultimativních požadavků se dne 1. března 1948 sešli zástupci Místního akčního výboru ve Zhoří a MNV k předání obecní správy; zápis provedl Petr Koumar. Nový MNV doplněný akčním výborem NF převzal hotovost v částce 14 090,- Kč, zásoby, spisový materiál, inventáře, parcelní protokoly i úřední obecní razítka a pečeti (z nichž jedna historicky cenná z roku 1668 je od té doby postrádána!).

Proti odvolání svých členů z MNV podala po 25. únoru místní organizace Čs. strany lidové ve Zhoři protest Zemskému národnímu výboru v Brně. Námitky však nebyly vyslyšeny a ve věci nepochodila ani delegace 4 zástupců vyloučených stran, která odjela se stížností – peticí – do Jihlavy. Tyto čtyři „opovážlivce“ „zhodnotil“ místní akční výbor ve Zhoři přípisem Okresnímu výboru v Jihlavě takto:

Seznam osob, které se stavěly proti akčním výborům nepřátelsky, bránily jejich ustavení a vylučovaly členy AV ze stran:

Petr Koumar, nar. 17. 4. 1905 v Arnolci, zemědělec Zhoř č. 52; označoval AV za teror horší Protektorátu. Stavěl se velmi nepřátelsky.

František Kaňka, nar. 27. 3. 1903. Kovář, Zhoř č. 58; vylučoval ze strany (Zavadila, nár. soc.)

Antonín Poul, nar. 3. 8. 1909, zaměstnanec Hospodářského družstva v Jihlavě, Zhoř č. 28; stavěl se nepřátelsky proti AV

František Schimmel, nar. 1. 2. 1902, lesmistr u Lesního družstva ve Zhoři, Zhoř č. 8; stavěl se proti AV.

Členové místního akčního výboru NF převzali ve Zhoři v únoru roku 1948 fakticky moc a mnozí pak působili po reorganizaci a rozšíření MNV důsledkem květnových komunálních voleb v roce 1950 v různých funkcích. Místní AV nezasahoval jen do pracovněprávních poměrů u státních zaměstnanců, ale i do činnosti družstev. Mnozí řádní občané byli z důvodu své politické orientace, nesouhlasu s komunistickým režimem a také na základě mnohdy nepodložených udání zbaveni svých zaměstnaneckých pozic.

Akční výbory vznikaly i v družstvech a vlastně také v každé obci. V AV působili často lidé s pochybnou minulostí, zvrácených charakterů, jedinci s touhou po moci. Po výzvě Ústředního akčního výboru NF, aby byla ve společnosti provedena „důkladná očista od reakce“, byly mnohdy krutě zasaženy osudy více jak třiceti tisíc osob, jež byly zbaveny funkcí, jimž byla zmařena identita. Tzv. „očista“ se týkala hlavně středních a nižších článků státního a hospodářského aparátu, oblasti kultury, školství apod. A členové AV, provádějíc očistu veřejného života nekompromisně a s nadšením, rozpoutali v období po uchopení moci ve státě komunisty vlnu ukrutností. Budiž nám toto nelehké období českých dějin navždy varováním.

Polní pošta v období I. světové války

Dne 28. července vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Postupně se do válečné vřavy zapojily i další státy – na straně Dohody Velká Británie, Francie a Rusko a proti nim Německo, Rakousko-Uhersko a jejich spojenci v tzv. Trojspolku. Válčícími zeměmi se staly i Spojené státy americké, Kanada a Japonsko. Válečný konflikt se vznítíl i mezi Ruskem a Tureckem. Velké společenské zvraty, jež více jak čtyři roky trvající válka přinesla, ovlivnily celé pohnuté 20. století.

Na frontách bojovalo přibližně 70 milionů mužů, z nich 20 milionů utrpělo válečná zranění, 10 milionů padlo a 7 milionů bylo zajato. Tento velký počet vojáků byl odkázán na styk s rodinou a přáteli výhradně prostřednictvím písemných zpráv. Z válečných front bylo zasíláno obrovské množství pohlednic, dopisnic a dopisů; početná korespondence proudila cestou od rodin na bojiště. Každý z pisatelů netrpělivě očekával zprávy od svých nejbližších, ať již šlo o vojáka nebo o rodinu.

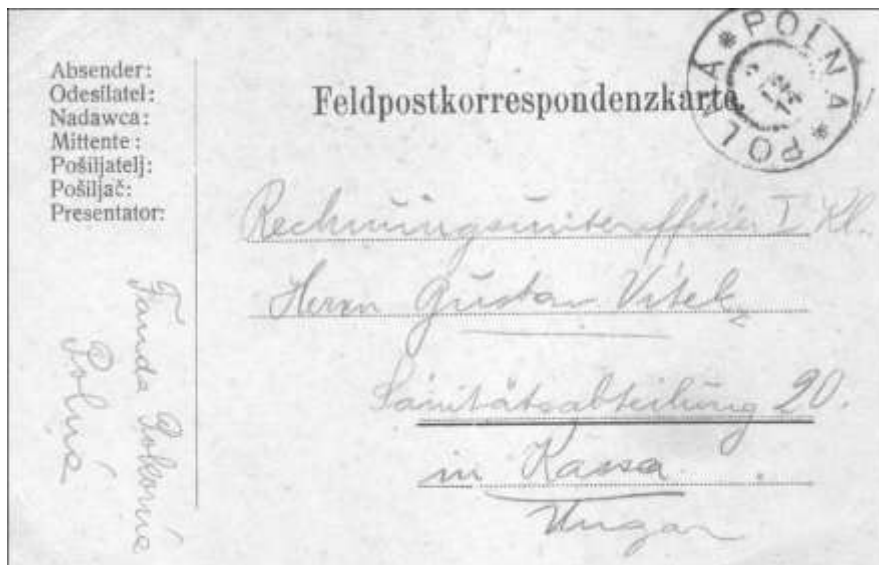
Zprostředkovat písemný styk a zajistit rychlé doručení zpráv mezi civilisty a vojáky měly za úkol polní pošty, jež byly zavedeny na všech válčících stranách. V této činnosti bylo ostatním státům příkladem Rakousko-Uhersko, kde byl chod pošty již několik desetiletí důmyslně organizován.

Pro polní pošty vstoupily v platnost zvláštní vojenské předpisy. Službu u nich vykonávali povětšinou úředníci civilní poštovní správy, kteří museli, často za nelehkých okolností, provádět svou činnost operativně. Podle válečných podmínek a dle přesunu front se snažili za každých okolností udržet provozuschopnost a kontakt s civilními poštami. Personál tvořili úředníci, průvodčí, řidiči motorových vozidel, písaři, zaměstnanci třídirny, sluhové – poslové, poddůstojníci... Ordonance a písaři byli většinou štábními poddůstojníky. Všichni měli válečná práva – právo na příprež, na píci, ubytování...

Z vojensko-strategických důvodů, ale také z příčiny častých přesunů, používaly polní pošty úřední denní razítka pouze s vojenským názvem (např. *K.u.K. Feldpost*) a byly označovány příslušným číslem polní pošty. Polní poštovní úřad sestával z vlastních provozních a přepravních prostředků – manipulačního poštovního vozu (jakési pojízdné třídirny), vozíků, s nimiž se jezdilo pro zásilky na nádraží (zásilky byly přepravo-

vány více jak z 90 % vlaky), případně nákladního automobilu, což se týkalo zejména velkých poštovních úřadů, dále motocyklu, kola apod. Zásilky od polních pošt přejímaly dle předpisů všechny civilní sběrný, poštovní úřady i poštovny. Těm byly zásilky zasilány od tří velkých třídíren se sídlem v Praze (pro Čechy), Brně a ve Svinově na Severní Moravě (pro Moravu a Slezsko); tyto třídírny tvořily v rámci urychlení přepravy zásilek z válečných front jakýsi mezičlánek. A opačnou cestou – od civilních pošt armádě – byly zásilky z třídíren předávány sběrným polní pošty, které byly zřízeny pro každou frontovou linii. Třídírny přijímaly, přezkušovaly a třídily zásilky polní pošty a dopravovaly je na příslušné sběrný dle úředních čísel poštovních úřadů. Sběrný přijaté zásilky předávaly příslušným poštovním úřadům v poštovních pytlích označených tzv. směrovou vazačkou (lístek s pečetí a číselným označením). Tři hlavní třídírny zaměstnávaly až několik set zaměstnanců a v přepravě zastávaly nejdůležitější úlohu. Denně zde bylo rozříděno velké množství pytlů se zásilkami, které byly tříděny do tří skupin: jednoduché dopisy a lístky polní pošty do váhy 50 g; novinové balíky, zásilky v krabičkách a těžší do váhy 250 g. Dále se jednotlivé skupiny třídily dle pluků, u listovní pošty na zásilky pro důstojníky a mužstvo. Dopisy a lístky mužstva dále dle praporů, baterií a švadron. U jedné třídírny zajišťovalo jen třídění až 200 úředníků (nepočítaje ostatní zaměstnance) a v průběhu jednoho dne bylo zpracováno až 360 000 zásilek polní pošty, které zaplnily přes 900 poštovních pytlů.

Zvlášť vydané poštovní předpisy v době války určovaly, jaké zásilky se smějí polní poštou zasílat; byly to soukromé dopisy do váhy 100 g, dopisnice včetně pohlednic, tiskopisy, noviny a obchodní a cenná psaní do hodnoty 1000 korun; od 20. září 1914 pak byla povolena i přeprava balíčků do váhy 10 kg a dodržených rozměrů do 80 cm (všech stran balíku); balíky však musely být zabaleny do nepromokavé látky nebo do bedýnek. V poštovním styku byl odesílatel oproštěn od úhrady poštovního, což se týkalo zásilek vojenských i civilních (určených příslušníku armády). V zemích Rakouska-Uherska tvořily ovšem převážnou většinu zásilek dopisnice polní pošty růžové barvy, které byly nejpoužívanějším pojítkem mezi vojákem v poli a domovem. Příslušníci armády je dostávali zdarma od velitelství a polních poštovních úřadů; civilní osoby si je mohly zakoupit za 1 haléř kus. V záhlaví byly opatřeny tištěným nápisem *Feldpostkarte* nebo *Feldpostkorrespondenzkarte*, mnohdy ve dvoj- jazyčném provedení.

Listek polní pošty zasláný z Polné Gustavu Vitkovi, sloužícímu v Košicích, 1914

Cenzurovaná dopisnice Vratislava Sedláka z Polné, zasláná ze srbského zajateckého tábora, 1914

Zásilky oboustranně osvobozené od poštovního musely vykazovat kruhové razítko polní pošty, případně rámečkové *Von der Armee im Felde (Od armády v poli)*. K poštovnímu razítku se zpravidla v horní části zásilky přidávalo řádkové razítko vojenského útvaru.

Veškerá korespondence polní pošty procházela cenzurou. Text na lístku polní pošty mohl mít maximálně 30 slov a nebylo přípustné sdělovat písemné zprávy vojenského charakteru. Armádní zásilky podléhaly, na rozdíl od civilních, zvláštním předpisům, tedy také ve smyslu utajení. Vojáci nesměli používat civilních poštovních úřadů a jejich písemná sdělení mohl kontrolovat kdokoliv z nadřízených velitelů. Zejména dopisnice zasílané vojáky ze zajetí prostřednictvím Červeného kříže byly po stránce obsahu přísně sledovány a nejvíce podléhaly cenzuře. Avšak také zásilky do zajetí byly podle mezinárodních konvencí osvobozeny od placení poštovního, v tomto styku včetně balíčků. Váleční zajatci a internované osoby obou válčících stran mohli posílat dopisnice a dopisy prostřednictvím velitelství zajateckého tábora a dále Červeného kříže, dopisy však zajatci nesměli zalepovat.

Na mnoha místech, zpravidla v zázemí, byly zřizovány polní lazarety a sanitní ústavy pro zraněné vojáky. O vojácích postižených válkou doštávali zprávy rodinní příslušníci právě od tzv. sanitních ústavů, které byly povinny rodinu vyrozumět ihned po příjezdu pacienta na zvláštních dopisnicích polní pošty s označením *Militärpflege (Vojenská péče)*.

(Záložní polní nemocnice byla roku 1914 zřízena také v Polné. Po předchozích úpravách školní tělocvičny koncem září byli do Polné přivezeni první zranění vojáci. Ošetřování a léčbu zajišťovali bezplatně MUDr. Václav Michálek a MUDr. Alois Prokeš, zdejší lékaři známí z Hilsnerovy aféry. Vypomáhaly jim tři placené ošetřovatelky a členky Červeného kříže. Polní lazaret měl kapacitu nejdříve padesát, později až sedmdesát lůžek. Jistě také odtud – z Polné – odesílali ranění svým rodinám zprávy prostřednictvím dopisnic polní pošty. Číslo ani označení provizorní polní nemocnice v Polné však není doposud známo.)

Působení c. a k. polní pošty bylo zahajováno a ukončováno na rozkaz vrchního velitelství; činnost na základě předpisů byla velmi rozsáhlá a na svou dobu byla neuvěřitelně dobře organizována. Obrovské množství lístků docházelo denně do různých míst naší vlasti. Mnohé přinášely zprávy radostné, jiné způsobily adresátům smutek, žal a utrpení.

Růžová dopisnice polní pošty, tak jak se s ní dnes setkáme zřídka na půdách či v rodinné pozůstalosti, ale častěji na sběratelských burzách, vypadá jako kousek bezcenného papíru. Je však cenným dokladem těch, kteří byli v době I. světové války odtrženi od svých rodin, těch, kteří byli přinuceni bojovat za císaře pána, vojáků, kteří trpěli a umírali v zákopech..., je však i dokumentem o nesmyslnosti a krutosti válek.

Literatura:

Čtvrtník, Pavel – Galuška, Jan – Tošnerová, Patricie: *Poštovníctví v Čechách a na Moravě*, Liberec 2008

Honzíkovi, Miroslav a Hana: *1914/1918 – léta zkázy a naděje*, Praha 1984

Prchal, Jan: *Dějiny Polné v datech*, rukopis

Sázavská, Sonja – Prchal, Jan: *Tělocvičná jednota Sokol Polná, II. část*, Polensko, roč. 1996, č. 2

Urbánek, Miroslav: *Kapitoly z dějin sokolského hnutí*, Polná 2003

Dopisnice polní pošty zasláná do Ruska válečnému zajatci Karlu Holzmannovi; z Polné odeslána 23. února 1916, adresátovi doručena až 20. května 1916

Bohumil Hrabal a Polná

/dokončení/

V době pobytu Hrabalových v Polné byla ještě v živé paměti místních občanů vražda Anežky Hrůzové z Malé Věžnice, spáchaná v době Velikonoc roku 1899 v místním lese Březina. Vražda, které se dostalo přídomek rituální, byla na rozhraní dvou století zneužita k rozpoutání antisemitské kampaně. Aféra, známá jako Hilsneriáda, proslavila do té doby neznámou Polnou na dlouhá léta v celém světě. V soudním procesu s obviněným židovským mladíkem Leopoldem Hilsnerem se angažoval, s vehemencí sobě vlastní, profesor Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze Tomáš Garrigue Masaryk. V kauze vystoupil proti pověře o rituální vraždě a pro svůj postoj se stal terčem nevybíravé kritiky proti-židovsky orientovaného tisku i vlastních studentů. Tehdejší odsouzení Leopolda Hilsnera je dnes vnímáno jako jeden z příkladů justičního omylu. Patrně neobjektivněji je aféra popsána historikem PhDr. Bohumilem Černým (*Justiční omyl* – celkem čtyři vydání r. 1968, 1990, 1999 a 2000). Případ je dodnes předmětem zájmu novinářů a historiků. V listopadu roku 1999 se konala v Praze na Karlově univerzitě konference na téma Hilsnerova aféra a česká společnost 1899–1999 za účasti historiků z České republiky, Slovenska, Německa, Izraele a USA. Spolupředatelem byl Ústav T. G. Masaryka společně s Kulturním a vzdělávacím centrem Židovského muzea v Praze.

O polenskou aféru se zajímal také Bohumil Hrabal. Některé souvislosti případu Anežky Hrůzové znal z vyprávění rodičů, jiné získal, jak sám přiznal, vlastním bádáním. Kauza nezůstala bez odezvy ani ve spisovatelově díle, zejména v textech *Kafkárna* a *Dopisy Dubence*.

„...nebo ta voštara s Anežkou Hrůzovou, naši lidé si vymysleli, že to udělal Hilsner a ještě jeden pitomec se přihlásil, že viděl toho Hilsnera stát v lese Březině, ten korunní svědek jednou rukou držel bicykl a druhou močil, tak Hilsner dostal kriminál a židi museli z Polné a lidi na ně zpívali písničku, Nekupujte u židů cukr, kafe mouku, zabili nám Anežku modrookou holku... no a vidíte, na smrtelném loži se přiznal bratr Anežky, že to udělal von, skrz peníze, který tenkrát vládly světem... a zašmodrchal se do toho pantáta Masaryk, že to nebyla rituální vražda, že ta krev nebyla na macesy, ale že to byla jen obyčejná vražda, i když chyběl kbelík krve tam v lesíku, tak Hilsnera později pustili a dostal trafikou.“³³

Tento text, publikovaný v prvním vydání titulu *Morytáty a legendy* v roce 1963 a také v časopise *Host do domu* č. 5 v roce 1964, se stal

předmětem vleklého sporu mezi spisovatelem a synem korunního svědka Petra Pešáka, který nakonec skončil Hrabalovou omluvou a smírem.³⁴⁾ Spisovatelem z tisku převzaté tvrzení o tom, že k činu se doznal bratr Anežky Hružové, se nikdy nepotvrdilo. Jan Hružza zemřel za války, v roce 1943; fáma se rychle rozšířila a v tisku se s ní setkáváme dodnes. „*Je to nesmysl*“, tvrdí historik Bohumil Černý, který si před lety tuto verzi ověřoval. V Německu se dokonce setkal s odsunutým farářem ThDr. Antonem Jankem, který Hružzu na smrtelném loži zpovídal. Ten však nic podobného nepotvrdil.³⁵⁾

K případu rituální vraždy se Hrabal vrací i v dopisech psaných Dubence do Spojených států amerických: „...*Dubenko, to, co se děje v Praze teď, dělo se tady rytmicky, ale napořád, vždycky jen timeout, oddychový čas, a „L'ouragan de décembre“, prosincový uragán v tom roce osmnáct set devadesát sedm zasáhl mladého Kafku zrovna tak, jako nás události tohoto roku... Dubenko, hned po tom prosincovém uragánu, rok na to, byla v lese Březina u Polné nalezena mladá dívka s podříznutým hrdlem a uragán pokračoval i v té Polné, antisemité prohlásili, že to byla rituální vražda, že se nenašla krev té Anežky Hružové, že jsou vinni židi, a to veliké polenské ghetto museli židě opustit, i když nakonec sám profesor Masaryk u kasačního soudu dokázal, že to nebyla rituální vražda, že to byla vražda prostá... ale polenské ghetto je prázdné dodnes...*“

Židé v Polné žili až do doby okupace republiky nacistickým Německem, i když jejich počet v roce 1938 (60 příslušníků židovské obce) zdaleka nedosáhl stavu v polovině 19. století, kdy jich v Polné žilo téměř 800. Zrůdnou nacistickou politiku vůči „neárijcům“ pocítil i zbytek židovské komunity v Polné, jejichž 38 příslušníků se z koncentračních táborů již nevrátilo. Několik málo osob, které jediné z polenského Židovského města válku přežily, se po válce do Československa nevrátilo.

V létě roku 1919 nastal pro malého Bohouška čas loučení s Polnou a Měšťanským pivovarem. Dnes si již můžeme představit, jak se Bohoušek podíval z temného bytu na protější budovu o prázdninách opuštěné školy, do které on jako prvňáček již nevstoupil. Raději ještě jednou nejspíš vyběhl kolem maštalí a po schodech na dolní pivovarský dvůr, kde slunce svítí celý den. Nedivme se. Pivovar měl ještě jeden výše položený dvůr. Je to na Vysočině, kde Polenští říkají, že se zde chodí „z kopca do kopca, do Rudolca“. Možná, že zaběhl do bednární, kde bednáři sbíjeli dubové bedny na přepravu láhvového piva a rozžhavenou raznicí na víko vypalovali firmu „Pivovar Polná“.

Taková bytelná bedna něco vydržela a při stěhování pivovarských sládků, podstarších i účetních, často sloužila pro přepravu křehkých předmětů, složených v ní do hoblovaček z pivovarské bednární.

V novém působišti sloužila i jako významná památka na léta strávená v tom kterém pivovaru. Pivovarská bedna, dlouho odložená jako památka na polenský pobyt Hrabalových, přivedla zřejmě spisovatele na myšlenku uložit do této bedny urnu s popelem svých nejbližších – maminky Maryšky, otčíma Francina, strýce Pepina, manželky Pipsi. Sám Bohumil Hrabal projevil přání, aby, až se naplní jeho čas, byla i urna s jeho popelem uložena do bedny s nápisem „Pivovar Polná“ v rodinném hrobě v Hradištku. O tomto zvláštním přání hovořil s nakladatelem panem Andreou za pobytu ve Španělsku při návštěvě výstavy malíře Tapiese.

„...koktal jsem panu Andreovi, že na hřbitově v Hradištku, tam místo květin je hrob vysypán a posypán tisíci kamínky, valounky a křemínky, které jsme se ženou nasbírali a přinesli si ze středomoří na hrob, ve kterém budu ležet jednou i já... jakoby na počest Tapiese, v zemi, v dubové bedně od piva z pivovaru Polná... v bedně, kde leží urny mé matky, Francina a Pepina, a mé ženy Pipsi... kde budu ležet jednou i já... a než mě sem uloží, dětský sbor školních dětí zazpívá... Čechy krásné, Čechy mé... a pak mužský sbor... Moravo, Moravo, Moravěčko milá...“³⁶⁾

O tomto svém svérázném pohřbívání se zmínil i při jednom z mnoha posezení s přáteli v hospodě U Hynků, kde se s ním před odchodem z Prahy loučil jeho dlouholetý přítel Egon Bondy. Pro širší okruh čtenářů zaznamenal Hrabalovo vyprávění z podzimního odpoledne publicista a Hrabalův přítel Tomáš Mazal.

„Náš hrob v Hradištku jsem koupil kdysi v hospodě. To by tak nevadilo. Dnes jsou v něm pohřbeni moji rodiče, moje žena Pipsi. Až umřu já, taky mě tam pohřbíte. Odhrnete horní hlínu a pak narazíte na takovou těžkou dubovou bednu. Na horním víku té bedny je nápis PIVOVAR POLNÁ. To víko otevřete a tam jsou poskládány urny. V obyčejné bedně, kam se kdysi dávala láhvová piva. No řekněte, není to krásné, když vaše tělesné ostatky skončí v bedně od láhvového piva? Nemůžete si přát nic hezčího. Pak zase tu bednu zasypete hlínou. Tak to má být. Tak jak říkám, je to bedna od piva. Pivovar Polná. Nezapomeňte.“³⁷⁾

Na svůj dětský pobyt v Polné a u židenické babičky impulzivně vzpomínal již jako malý chlapec, jak se vyznal v rukopisném textu nalezeném v jeho pozůstalosti. V Brně-Židenicích a v Polné prožil Hrabal krátkou část svého dětství. Krátkou, ale zdá se, že nejintenzivnější. V době, kdy rodiče odcházeli z Polné, bylo Bohumilu Hrabalovi necelých šest let. Ze svého tříletého pobytu si hodně pamatoval a některé prožitky byly tak silné, že je ve svém literárním díle vylíčil do nejmenších podrobností. Mnohé z nich mu připomněla i jeho matka.

Svůj vztah k oblíbeným místům dětství vyjádřil Hrabal v jediné větě: „*Když jsem si vzpomenu na Židenice a Polnou, kopal jsem kus cihly zlostně do školy*“³⁸⁾ – tak popsal své počáteční pocity po přistěhování do Nymburka. Na jeho dlouhé tvůrčí i životní pouti ho provázela i ta docela obyčejná – nebo, chcete-li, neobyčejná – pivovarská bedna až do únorového odpoledne roku 1997, kdy tragicky zahynul po pádu z okna budovy ortopedické kliniky Nemocnice Na Bulovce.

V den jeho nedožitých třiaosmdesátin byla obyčejná plastická urna s jeho popelem za účasti jemu blízkých a přátel uložena do rodinného hrobu v Hradištku u Kerska k urnám rodičů, manželky a strýce Pepina. Přátelé Velkého Pábitele Bohumila Hrabala nezapomněli a splnili mu jeho poslední přání: „*Nezapomeňte. Pivovar Polná.*“

Poznámky

- 33) Hrabal, Bohumil: *Taneční hodiny pro starší a pokročilé*. In: *Kafkárna*. Sebrané spisy Bohumila Hrabala, sv. 5. Pražská imaginace: Praha 1994, s. 39.
- 34) Korespondenční „bitvu“ mezi Bohumilem Hrabalem a Petrem Pešákem včetně soudní dohry popsal historik František Červinka (viz Červinka, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Nakladatelství Linda-Jan Prchal: Polná 1999).
- 35) Černý, Bohumil: *ThDr. Anton Janko pohřbíval ve Žďirci Jana Hružu*. Polensko, roč. 2001, č. 3, s. 17–18.
- 36) Hrabal, Bohumil: *La transmontana*. In: *Pojízdná zpovědnice*. Sebrané spisy Bohumila Hrabala, sv. 14. Pražská imaginace: Praha 1996, s. 249.
- 37) Mazal, Tomáš: *Smrt na úvěr*, Mladý svět, roč. 1995, č. 11.
- 38) Hrabal, Bohumil: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny*. Stanislav Klos: Nymburk 1998, s. 86.

Jan Prchal

Keramička Miroslava Bílková

V obci Věžnička u Polné žije výtvarnice Miroslava Bílková. Narodila se v Jihlavě; po maturitě na jihlavském gymnáziu absolvovala v letech 1978–1983 Pedagogickou fakultu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně a stala se učitelkou. Pět let působila na prvním stupni základních škol v Křížové ulici v Jihlavě a v městské části Červený Kříž. V letech 1988 a 1989 zastávala funkci výtvarnice na Okresním kulturním středisku v Jihlavě. V roce 1991 se s rodinou

přestěhovala do Věžničky u Polné na statek, který byl v průběhu několika let zrekonstruován.

V roce 2004 se znovu provdala. S druhým manželem Zdeňkem Másilkem provozuje ve Věžničce pohostinství U Tadeáše, kde pořádají kulturní večery a výstavy; zde je možné využít i noclehárnu.

Miroslava Bílková je výtvarně činná od dětství. Od třetí třídy základní školy docházela deset let do sochařského kroužku při Domu kultury v Jihlavě. Zaujala ji zejména práce s hrnčířským kruhem a vypalování výrobků z hlíny – točená a glazurovaná keramika. Velmi dobrou úroveň mají její výtvarná díla zhotovená po přestěhování z Jihlavy na venkov. Bývalá selská usedlost ve Věžničce poskytla svými prostory pro výrobu keramiky zcela jiné, větší možnosti. Pod rukama výtvarnice začala zde v ateliéru – v nové keramické dílně – vznikat dle jejích vlastních návrhů nejprve funkční keramika: misky, talíře, vázičky, hrníčky, soupravy květináčů, popelníky, svícny, cedulky, hodiny, keramika na zeď, schránky na dopisy atd. V novém prostředí, obklopena nádhernou přírodou, se Mirka Bílková později zaměřila i na figurální motivy s převahou pohádkových bytostí, masky, šachové figurky... Snad pod vlivem venkovského prostředí, opěvovaného četnými pověstmi a báchorkami, vnesla do svých keramických výrobků podobu hastrmanů, čarodějnic a dalších strašidel.

Po ohlášení živnosti „výroba a prodej keramiky“ začala, mnohdy za pomoci rodiny, vyrábět keramiku na zakázku. Pestrou nabídku výtvarných děl vhodně doplnily různé plastiky, ale např. i keramické šperky – náramky a přívěsky. Zájemci mají možnost vybrat si a pořídit z bohaté kolekce keramických děl např. i rozličné figurky, vhodné k vyzdobení domu nebo zahrádky, jako kočky, sovy apod. V poslední době nabídku obohatily drobné keramické předměty s vánoční tematikou. Měl jsem možnost obdivovat nejen rozličné

ozdoby na stromeček, ale i jedinečný Betlém vyrobený na zakázku, různé sakrální sošky nebo dárky, které ožíví kouzlo Vánoc.

Výtvarné možnosti Miroslavy Bílkové v oblasti užitkové a umělecké keramiky jsou pestré a poměrně široké. Na její tvorbě je zvláště cenný osobitý a vyhraněný styl, ke kterému se postupně vypracovala. Coby česká umělkyně vyrábí samozřejmě jen typicky českou keramiku, a to pouze ručně.

Miroslava Bílková vystavovala od roku 1990 celkem sedmkrát (v Jihlavě, v Praze, v Havlíčkově Brodě, v Lukách nad Jihlavou, v Polné). Zasloužený ohlas sklídila její expozice v Galerii Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě v roce 2006. Retrospektivní výstavu jí uspořádalo v roce 2008 Městské muzeum v Polné, kde měli návštěvníci možnost shlédnout keramiku, prezentující v podstatě celé dosavadní vývojové období výtvarnice Bílkové. Její četná výtvarná díla nalezneme také v prodejně koupelnového studia ELMAT v Praze na Pankráci a v Jihlavě – v Horním Kosově.

S tvorbou Miroslavy Bílkové se lze podrobně seznámit na internetových stránkách: www.keramikamb.cz.

Ukázka tvorby Miroslavy Bílkové

Vyvázaní poddanských povinností v Polné v letech 1851 a 1852

- další oprávněné a povinné subjekty

(pokračování – Věžnička)

Rámcovým patentem č. 112/1848 Sb. z. s. o zrušení roboty a poddanských poměrů a prováděcím císařským patentem č. 152/1849 ř. z. ze dne 4. března 1849 byly zrušeny nejenom poddanské povinnosti vůči vrchnosti panské, ale též i ostatní odvody obyvatel pro místní školy, farnosti a obce. Pokračování příspěvku reflektuje tyto změny v obci Věžnička, patřící k polenskému panství, církevně však spadající pod farnost Ždírec.

Věžnička

A/ zrušení naturálních dávek

Povinné osoby	Čp.	Oprávněný - farnost Ždírec					
		Vejce (ks)	Koláče (ks)	Částka výroční		Jistina vý- kupní	
				zl.	kr.	zl.	kr.
Matěj Kornel	1	6	1	-	2 ¼	-	45
Matěj Eliáš	3	3	1	-	1 ½	-	30
Tomáš Hruža	9	6	1	-	2 ¼	-	45
Jakub Vomela	10	6	1	-	2 ¼	-	45
Kašpar Vomela	13	6	1	-	2 ¼	-	45
František Sláma	14	6	1	-	2 ¼	-	45
Jakub Pernička	18	3 ½	1	-	1 ¾	-	35
Matěj Vomela	20	6	1	-	2 ¼	-	45
Josef Vomela	22	6	1	-	2 ¼	-	45
Josef Rychtecký	24	6	1	-	2 ¼	-	45
František Běhal	25	6	1	-	2 ¼	-	45
Václav Vomela	27	3 ½	1	-	1 ¾	-	35
Tomáš Chalupník	29	3	1	-	1 ½	-	30
Vít Vomela	37	3	1	-	1 ½	-	30
Vavřinec Vomela	38	3	1	-	1 ½	-	30
Celkem		73	15	-	29 ¾	9	55

Farnost Ždírec byla jako oprávněný subjekt zastoupena farářem P. Václavem Pitrou. Odevzdávané naturálie byly oceněny částkou dvěma pětinaми krejcaru za vejce a jedním krejcarem za koláč. Roční částky přepočtené na 20 let a pokrácené o jednu třetinu kvůli dani zaplatily povinné osoby dne 13. 4. 1851 u Berního úřadu v Polné. Celý elaborát byl schválen německobrodskou okresní vyvazovací komisí v Polné dne 8. 4. 1851 a podepsán řídícím komise Farkačem a hospodářským účetním Lamblem, a dále též po přezkoušení schválen zemskou vyvazovací komisí v Praze dne 27. 5. 1852 a podepsán sekretáři Prorokem a Neubauerem.

Každé povinné osobě byl Okresním soudem v Polné vypracován tzv. obdržecí list, který byl proti podpisu zaknihován a předán povinným osobám dne 10. 9. 1853 soudním vykonavatelem Stejskalem.

Povinné osoby	Čp.	Oprávněný - škola Ždírec					
		Žito (snopy)	Koláče (ks)	Částka výroční		Jistina výkupní	
				zl.	kr.	zl.	kr.
Matěj Kornel	1	1	1	5	¾	1	55
Matěj Eliáš	3	1	1	5	¾	1	55
Tomáš Hrůza	9	1	1	5	¾	1	55
Jakub Vomela	10	1	1	5	¾	1	55
Kašpar Vomela	13	1	1	5	¾	1	55
František Sláma	14	1	1	5	¾	1	55
Jakub Pernička	18	1	1	5	¾	1	55
Matěj Vomela	20	1	1	5	¾	1	55
Josef Vomela	22	1	1	5	¾	1	55
Josef Rychtecký	24	1	1	5	¾	1	55
František Běhal	25	1	1	5	¾	1	55
Václav Vomela	27	1	1	5	¾	1	55
Tomáš Chalupník	29	1	1	5	¾	1	55
Vít Vomela	37	1	1	5	¾	1	55
Vavřinec Vomela	38	1	1	5	¾	1	55
Celkem		15	15	1	26 ¼	28	45

Škola ve Ždírci byla jako oprávněný subjekt zastoupena učitelem Josefem Potěšilem. Žito ve slámě bylo ohodnoceno na 7 ½ krejcaru za snop, koláče pak na 1 krejcar za kus. Roční částky přepočtené na 20 let a pokrácené o jednu třetinu kvůli dani zaplatily povinné

osoby dne 13. 4. 1851 u Berního úřadu v Polné. Celý elaborát byl schválen německobrodskou okresní vyvazovací komisí v Polné dne 9. 4. 1851 a podepsán řídícím komise Farkačem a hospodářským účetním Lamblem, a dále též po přezkoušení schválen zemskou vyvazovací komisí v Praze dne 3. 6. 1852 a podepsán sekretáři Prorokem a Neubauerem.

B/ zrušení odvodů do důchodu Obce Věžnička

Povinný Václav Mischinger z čp. 6

emfyteutický úrok z domku 42 kr.

změnebné 316 zl. 2 ½ kr. – 5 % 25 ½ kr.

Uvedená částka byla přepočtena na 20 let, pokrácena o třetinu pro zákonnou daň a 6 kr. prominulo povinnému obecní zastupitelstvo dne 7. 3. 1851. **Výkupní jistina tak byla stanovena na 13 zl.** Vyvazovací čas počal běžet 1. 11. 1850 a výroční částka byla placena přímo do obecní pokladny.

Elaborát byl schválen okresní vyvazovací komisí v Německém Brodu dne 25. 11. 1851 a podepsána řídícím komise Farkačem a hospodářským účetním Lamblem. Zaknihování provedl okresní soudce v Polné Jiří Pitzker dne 30. 12. 1851.

Použité prameny:

Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Jihlava, fond Okresní soud Polná I, i. č. 529 (staré 143 – farnost) a i. č. 531 (staré 154 – škola).

Informace pro odběratele sborníku Polensko:

Počátkem března tohoto roku vydává Klub Za historickou Polnou za finanční podpory Města Polná publikaci Ing. Milana Šupa *Bohumil Hrabal a Polná*, doplněnou příspěvků autorů Václava Fišara, Jana Prchala a MVDr. Ivana Prokopa, vydanými v minulých ročnících sborníku *Polensko* a *Polenského zpravodaje*. Kniha vychází v nákladu 300 kusů a bude v prodeji v Informačním centru v budově Městského úřadu v Polné a v prodejně Český tabák v domě U Rytířů čp. 49.